

ARBITRAGEHOF

Arrest nr. 32/90 van 24 oktober 1990

Rolnummers 229-231-237-238

In zake : de vorderingen tot gehele of gedeeltelijke schorsing van de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking, tot wijziging van de artikelen 348, 350, 351 en 352 van het Strafwetboek en tot opheffing van artikel 353 van hetzelfde Wetboek.

Het Arbitragehof, in voltallige zitting,

samengesteld uit de voorzitters J. Delva en J. Sarot, en de rechters I. Pétry, J. Wathelet, D. André, F. Debaedts, L. De Grève, K. Blanckaert, L.P. Suetens, M. Melchior, H. Boel en L. François, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter J. Delva,

wijst na beraad het volgende arrest :

I. Onderwerp van de vorderingen

A. Bij verzoekschrift aan het Hof verzonden bij aangetekende brief met poststempel van 18 juli 1990, wordt de schorsing gevorderd van de artikelen 2, 3 en 4 van de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking, tot wijziging van de artikelen 348, 350, 351 en 352 van het Strafwetboek en tot opheffing van artikel 353 van hetzelfde Wetboek, door :

- Van Hemelen Frans, wonende te 2410 Herentals, Hannekenshoek 13;
- Danneels Wim, wonende te 8200 Brugge, De Meersen 23.

Bij hetzelfde verzoekschrift vorderen verzoekers de vernietiging van bedoelde bepalingen.

Bij verzoekschrift van 16 augustus 1990, aan het Hof verzonden bij aangetekende brief met poststempel van dezelfde datum, komt de v.z.w. Pro Vita - Gezin en Leven, met zetel te 2800 Mechelen, Albert Geudensstraat 19, tussen in die zaak.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 229 van de rol.

B. Bij verzoekschrift van 23 juli 1990, aan het Hof verzonden bij aangetekende brief met poststempel van 24 juli 1990, wordt de schorsing gevorderd van voormelde wet door :

- Van Hemelryk Yvo, wonende te 2020 Antwerpen, Zandvlietstraat 63;

- Hartiel Francis, wonende te 2080 Antwerpen,
Van Straelenlei 53;
Bij hetzelfde verzoekschrift vorderen verzoekers de
vernietiging van voormelde wet.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 231 van de rol.

Bij verzoekschrift van 7 september 1990, aan het Hof
verzonden bij ter post aangetekende brief van 8 september
1990, wordt de schorsing gevorderd van artikel 2, 4°, van
voormelde wet door :

- Wouters Herman, wonende te 3200 Kessel-Lo,
Pellenbergstraat 164;

- Cortens Marc, wonende te 3458 Oostduinkerke,
Leopold II laan 7;

- Villeneuve Jacques, wonende te 3300 Tienen,
Delportestraat 2;

- Van Eycken Martine, wonende te 3010 Wilsele,
Vuntweg 6;

- Celis Nick en zijn echtgenote Van Geel Elise,
samenwonende te 3500 Hasselt, Banneuxstraat 86, in eigen
naam en q.q. ouders en wettelijke voogden van hun
minderjarig kind Celis Wouter.

Bij hetzelfde verzoekschrift vorderen de verzoekers de
vernietiging van bedoelde bepaling.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 237 van de rol.

D. Bij verzoekschrift van 12 september 1990, aan het
Hof verzonden bij aangetekende brief met poststempel van
dezelfde datum, wordt de schorsing gevorderd van de
artikelen 2, 3 en 4 van voormelde wet door de v.z.w. Pro
Vita - Gezin en Leven, met zetel te 2800 Mechelen, Albert
Geudensstraat 19.

Bij hetzelfde verzoekschrift vordert verzoekster de
vernietiging van bedoelde bepalingen.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 238 van de rol.

II. *De rechtspleging*

Bij beschikkingen van 19 en 25 juli 1990 heeft de
voorzitter in functie, conform de artikelen 58 en 59 van de
bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, de
leden van de zetel aangewezen in de zaken met rolnummers 229
en 231.

Bij beschikkingen van 1 augustus 1990 heeft de
voorzitter de dag van de terechtzitting bepaald op

20 september 1990 voor bedoelde zaken.

Van die beschikkingen is aan de partijen kennis gegeven bij ter post aangetekende brieven van 1 augustus 1990

Bij beschikkingen van 27 augustus 1990 heeft de voorzitter de dag van de terechtzitting uitgesteld op 25 september 1990.

Van die beschikkingen is aan de partijen kennis gegeven bij ter post aangetekende brieven van 30 augustus 1990.

Bij beschikkingen van 11 en 13 september 1990 heeft de voorzitter in functie, conform de artikelen 58 en 59 van voormelde organieke wet op het Arbitragehof, de leden van de zetel aangewezen in de zaken met rolnummers 237 en 238.

Bij beschikkingen van 11 en 18 september 1990 heeft de voorzitter, voor die zaken, de rechtsdag vastgesteld op 25 september 1990.

Bij beschikkingen van 11 en 18 september 1990 heeft voorzitter Delva de zaken met rolnummers 229, 231, 237 en 238 voorgelegd aan het Hof in voltallige zitting.

Bij beschikking van 18 september 1990 heeft het Hof de zaken met rolnummers 229, 231, 237 en 238 samengevoegd.

Van voormelde beschikkingen van bepaling van rechtsdag in de zaken met rolnummers 237 en 238 en van bedoelde beschikking van samenvoeging is aan de partijen kennis gegeven bij ter post aangetekende brieven van 14 en 19 september 1990.

Verzoekers Van Hemelryk en Hartiel hebben op 12 september 1990 een document betiteld "memorie van toelichting" ingediend.

In het raam van de rechtspleging betreffende de beroepen tot vernietiging heeft de Ministerraad, conform artikel 85 van de organieke wet op het Arbitragehof, op 14 september 1990 een memorie ingediend in elk van de zaken met rolnummers 229 en 231.

Verzoekers Van Hemelryk en Hartiel hebben op 21 september 1990 een document betiteld "memorie van antwoord" ingediend.

Verzoekers Wouters en consorten hebben op 24 september 1990 een document betiteld "memorie van toelichting" ingediend.

Verzoekers Van Hemelen en Danneels, tussenkomende partij v.z.w. Pro Vita - Gezin en Leven en verzoekster v.z.w. Pro Vita -Gezin en Leven hebben ieder een document betiteld "nota i.v.m. de schorsing" neergelegd ter griffie op 24 september 1990.

Ter terechtzitting van 25 september 1990 :

- zijn verschenen :

. Mr. L. Deceuninck en Mr. V. Van Britsom, advocaten bij de balie te Gent, voor Van Hemelen Frans, Danneels Wim en v.z.w. Pro Vita - Gezin en Leven, voornoemd;

. Mr. J. Daelemans, advocaat bij de balie te Turnhout, voor Van Hemelryk Yvo, Hartiel Francis, Wouters Herman, Cortens Marc, Villeneuve Jacques, Van Eycken Martine, Celis Nick en Van Geel Elise;

. Mr. M. Mahieu en Mr. E. Brewaeys, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel;

- hebben de rechters-verslaggevers H. Boel en L. François verslag uitgebracht;

- zijn de advocaten gehoord;

- zijn de zaken in beraad genomen;

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 62 en volgende van voormelde bijzondere wet op het Arbitragehof, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

III. *In rechte*

Onderwerp van de bestreden bepalingen

1.1. Artikel 1 van de bestreden wet vervangt artikel 348 van het Strafwetboek. Het nieuwe artikel 348 stelt het opzettelijk veroorzaken van vruchtafdrijving bij een vrouw die daarin niet heeft toegestemd strafbaar, evenals de poging daartoe.

1.2. Artikel 2 van de bestreden wet vervangt artikel 350 van het Strafwetboek. Het nieuwe artikel 350 van het Strafwetboek stelt, in zijn eerste lid, het veroorzaken van vruchtafdrijving bij een vrouw die daarin heeft toegestemd, strafbaar. Het tweede lid bepaalt evenwel dat er geen misdrijf is wanneer de zwangere vrouw die door haar toestand in een noodsituatie verkeert, een geneesheer verzoekt haar zwangerschap af te breken en indien de zwangerschapsafbreking uitgevoerd wordt onder de voorwaarden die in dat lid, sub 1° tot 6° worden bepaald.

1.3. Artikel 3 van de bestreden wet vervangt artikel 351 van het Strafwetboek. Het nieuwe artikel 351 stelt de vrouw strafbaar die opzettelijk een vruchtafdrijving laat verrichten buiten de voorwaarden gesteld in artikel 350 (nieuw).

1.4. Artikel 4 van de bestreden wet vervangt artikel 352 van het Strafwetboek. Het nieuwe artikel 352 heeft betrekking op het geval dat de middelen die worden gebruikt met het oogmerk om vruchtafdrijving te verwekken, de dood tot gevolg hebben en de ingreep werd verricht buiten de voorwaarden gesteld in artikel 350.

1.5. Artikel 5 van de bestreden wet heft artikel 353 van het Strafwetboek op.

Ten aanzien van het belang

2.A.1.1. Verzoekers in de zaak met rolnummer 229 zijn van oordeel dat zij doen blijken van het rechtens vereiste belang. Als gehuwde mannen worden zij rechtstreeks geraakt door de schending van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet die zij aanvoeren. Zij beroepen zich op de artikelen 6 en 6bis voor zichzelf en hun kinderen.

2.A.1.2. De tussenkomenende partij in de zaak met rolnummer 229 verwijst naar haar statuten. Luidens artikel 3 ervan is het doel van de vereniging onder meer :

- "a) het respect voor het menselijk leven, vanaf de conceptie tot aan de natuurlijke dood, te beveiligen;
- b) te ijveren voor het behoud van een efficiënte wetsbescherming van het menselijk leven;
- c) het gezin te verdedigen als natuurlijke gemeenschap, vereist voor de harmonieuze ontwikkeling van de mens".

Luidens artikel 12 kan de vereniging in rechte optreden bij beslissing van de Raad van beheer. Op 14 augustus 1990 heeft deze beslist tussen de komen in onderhavige zaak.

2.A.2. De verzoekers in de zaak met rolnummer 231 zijn van oordeel dat zij doen blijken van het rechtens vereiste belang. Zij beroepen zich vooreerst op een procedureel belang, waarbij verwezen wordt naar artikel 26 van het E.V.R.M.

Bovendien menen zij een algemeen maar persoonlijk rechtstreeks belang te hebben bij de rechtszekerheid, de naleving van de vormvoorschriften van de Grondwet en de gelijkheid tussen de in hun middelen vermelde personen en categorieën.

De persoonlijke gewetensplicht en -vrijheid, de filosofische overtuiging van verzoekers worden aangetast, mede door de verplichting om deel te nemen aan de uitvoering van de strafwet ondermeer ten gevolge van hun verplichte bijdragen tot de Z.I.V., die mede daartoe worden aangewend.

Het recht op leven is onvervreemdbaar en de eerbied voor dit recht en de menselijke persoon is primordiaal vanuit hun personalistische overtuiging.

Verzoekers zijn lid van de Partij voor Christelijke

Solidariteit die onder meer ijvert voor de bescherming van het ongebooren menselijk leven en de verdediging van de rechten van de gehandicapten. Tweede verzoeker is tevens lid van de Belangenvereniging van gescheiden mannen en hun minderjarige kinderen. De bestreden wet maakt een inbreuk op hun recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven en op hun vrijheid van gedachte, geweten, godsdienst en overtuiging. Zij verwijzen naar de beslissing van de E.C.R.M. van 19 mei 1976 in de zaak nr. 6959/75.

2.A.3. De verzoekers in de zaak met rolnummer 237 zijn van oordeel dat zij een rechtstreeks en persoonlijk belang hebben. Zij kunnen naar hun oordeel rechtstreeks in hun situatie worden geraakt, hetzij individueel, hetzij collectief, bijvoorbeeld familiaal, professioneel en in hun andere hoedanigheden en functies. De eerste verzoeker begeleidt leefgroepen van zwaar mentaal gehandicapten en is mede-oprichter van de groep ANGST "Actiecomité namens gehandicapten solidair tegen het wetsvoorstel Herman-Michielsens"; de tweede verzoeker is verbonden aan een medisch-pedagogisch centrum en een bezigheidstehuis en is tevens mede-oprichter van de groep Angst. De derde verzoeker en de vierde verzoeker zijn gehandicapt. De vijfde verzoekers zijn ouders van een gehandicapte minderjarige. Zij beroepen zich allen op een moreel belang omdat zij in hun persoonlijke gewetensplicht en -vrijheid en filosofische overtuigingen worden aangetast doordat zij verplicht zijn medewerking te verlenen aan de uitvoering van de bestreden strafwet ingevolge hun verplichte bijdragen tot de Z.I.V. De derde en vierde verzoekers achten zich aangetast in hun waardigheid aangezien de bestreden wet onderscheid maakt tussen burgers met en zonder handicap, waarbij deze laatsten over een betere bescherming van hun recht op leven beschikken. De vijfde verzoekers vrezen dat - hoewel het wettelijk ook toelaatbaar blijft een gehandicapt kind niet te aborteren - de maatschappelijke druk die door deze wet ontstaat om zulk kind toch te aborteren zo, 'groot wordt dat het zeer moeilijk wordt om zich hiertegen te blijven verzetten. De eerste en de tweede verzoeker hebben professioneel belang omdat ze zich realiseren dat het vooral zwaar en matig gehandicapten zijn die door de technologische vooruitgang in de biogenetica vo, 'o, 'r de geboorte zullen opgespoord worden en wettelijk kunnen geaborteerd worden. De eerste en de vijfde verzoeker achten zich ook in hun belang als echtgenoot geschaad. Tenslotte voeren alle verzoekers aan dat zij als oprichters en medewerkers van het actiecomité ANGST belang hebben bij de vernietiging van de bestreden bepalingen, nu zij gedurende een jaar hebben gepoogd de parlementsleden te bewegen ze niet aan te nemen.

Ondergeschikt verwijzen ze naar hun procedureel belang ingevolge artikel 26 van het E.V.R.M.

2.A.4. De verzoekende partij in de zaak met rolnummer 238 herneemt ten aanzien van het vereiste belang de argumentatie die zij heeft ontwikkeld in haar tussenkomst in de zaak met rolnummer 229. De raad van beheer heeft op

31 augustus 1990 beslist een eigen verzoekschrift in te dienen.

2.B.1. Uit artikel 21 van de organieke bijzondere wet van 6 januari 1989 volgt dat een vordering tot schorsing niet dan tezamen met een beroep tot vernietiging of na het instellen van zulk een beroep kan worden aangebracht. De vordering tot schorsing is derhalve ondergeschikt aan het beroep tot vernietiging. Daaruit volgt dat de ontvankelijkheid van het beroep tot vernietiging, inzonderheid het voorhanden zijn van het belang dat wettelijk vereist is voor het instellen van zodanig beroep, reeds bij het onderzoek van de vordering tot schorsing dient te worden betrokken.

2.B.2. De Grondwet en de bijzondere wet van 6 januari 1989 vereisen dat iedere natuurlijke persoon of rechtspersoon die een beroep instelt, doet blijken van een belang; hieruit volgt dat de actio popularis niet toelaatbaar is. Het vereiste belang is slechts aanwezig bij diegenen die door de bestreden norm rechtstreeks en ongunstig in hun situatie zouden kunnen worden geraakt.

Wat de individuele verzoekers betreft

2.B.3.1. Bepaalde verzoekers voeren aan dat zij belang hebben bij de vernietiging van de bestreden bepalingen omdat zij rechtstreeks geraakt worden door de door hen aangevoerde schendingen van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet in hun hoedanigheid van gehuwd man.

Deze verzoekers verwijten aan de bestreden wet dat zij een discriminatie invoert door de beslissing om de zwangerschap af te breken over te laten aan de zwangere vrouw alleen, handelend in overleg met een arts, terwijl de man die de verwekker is van het ongeborn kind, op generlei wijze betrokken wordt bij het besluitvormingsproces dat kan leiden tot de zwangerschapsafbreking. Het lijkt aanvaardbaar dat de verzoekers zich door die keuze van de wetgever ongunstig geraakt kunnen voelen in hun situatie.

Uit een eerste onderzoek van de zaak in het kader van de schorsingsprocedure, kan worden aangenomen dat die verzoekers doen blijken van het rechtens vereiste belang.

2.B.3.2. De verzoekende partijen in de zaken met rolnummer 231 en 237 zijn van oordeel dat zij rechtstreeks in hun persoonlijke gewetensplichten en -vrijheid worden aangetast door de verplichting om deel te nemen aan de uitvoering van de strafwet.

De bestreden wet houdt evenwel, in strijd met wat de verzoekers beweren, voor niemand de verplichting in om tegen zijn wil medewerking te verlenen aan het uitvoeren van zwangerschapsafbrekingen. Het verband dat de verzoekers zien tussen hun verplichte bijdragen tot de Ziekte- en Invaliditeitsverzekering en het uitvoeren van abortussen is

zodanig los dat het niet in aanmerking kan worden genomen ter verantwoording van het door de Grondwet en de bijzondere wet vereiste belang.

2.B.3.3. De overige gegevens die de verzoekende partijen in de zaken nummers 229, 231 en 237 aanvoeren, met name de aantasting van hun waardigheid, hun hoedanigheid van ouders van een minderjarige dochter die zou kunnen overgaan tot zwangerschapsafbreking zonder hun toestemming, het lidmaatschap van verenigingen ter bescherming van het ongeboren menselijk leven en de verdediging van gehandicapten of de begeleiding van gehandicapten in beroepsverband, het lidmaatschap van een belangenvereniging voor gescheiden mannen en hun minderjarige kinderen en het feit dat hun inspanningen ten tijde van de parlementaire voorbereiding van de bestreden norm niet het voor hen verhoopte resultaat opleverden, volstaan evenmin om het rechtens vereiste belang te verantwoorden.

Alle door de verzoekende partijen ontwikkelde overwegingen, die door hen gebracht worden onder de algemene noemer "moreel belang", verwijzen in essentie naar hun ethische appreciatie van de bestreden wet en de gevoelens die deze wet bij hen oproept. Het feit dat rechtsonderhorigen een wet afkeuren die aanleiding kan geven tot een ethisch debat, kan niet worden aangehouden als verantwoording van een voldoende belang.

Wat de v.z.w. "Pro Vita - Gezin en Leven" betreft

2.B.4. Het maatschappelijk doel van de verzoekende partij v.z.w. "Pro-Vita - Gezin en Leven" is meer bepaald : "a) het respect van het menselijk leven, vanaf de conceptie tot aan de natuurlijke dood, te beveiligen; b) te ijveren voor het behoud van een efficiënte wetsbescherming van het menselijk leven; (...)".

Opdat het beroep ingesteld door een vereniging zonder winstoogmerk, die zich op een collectief moreel belang beroept ontvankelijk zou zijn voor het Hof, is vereist dat het maatschappelijk doel van de vereniging van bijzondere aard is en derhalve onderscheiden van het algemeen belang; dat dit maatschappelijk doel ook werkelijk wordt nagestreefd, wat moet blijken uit de concrete activiteiten van de vereniging, dat de vereniging blijkt geeft van een duurzame werking, zowel in het verleden als in het heden en dat het collectief belang niet beperkt is tot de individuele belangen van de leden.

Uit het beperkte onderzoek naar de ontvankelijkheid van het beroep tot vernietiging, waartoe het Hof in het raam van de vordering tot schorsing heeft kunnen overgaan, blijkt dat de verzoekende partij aan deze voorwaarden schijnt te beantwoorden.

Ten aanzien van de vorderingen tot schorsing

3.B.1. Naar luid van artikel 20, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 dient aan twee grondvoorwaarden te zijn voldaan opdat tot schorsing kan worden besloten :

1° de middelen die worden aangevoerd moeten ernstig zijn;

2° de onmiddellijke uitvoering van de bestreden wet moet een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kunnen berokkenen.

Daar de twee voorwaarden cumulatief zijn, leidt de vaststelling dat één van die voorwaarden niet is vervuld tot verwerping van de vordering tot schorsing.

Ter beoordeling van de tweede voorwaarde bepaalt artikel 22 van dezelfde wet bovendien : "De vordering bevat een uiteenzetting van de feiten waaruit moet blijken dat de onmiddellijke toepassing van de bestreden norm een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kan berokkenen".

3.B.2. De bestreden wet behoudt, behalve in de uitzonderingsgevallen die ze bepaalt, het strafbaar karakter van de zwangerschapsafbreking ten aanzien van degenen die ze hebben uitgevoerd en van de vrouw die ze heeft laten uitvoeren. De beroepen moeten aldus worden geïnterpreteerd, dat de bestreden bepalingen die zijn waaruit volgt dat er geen misdrijf meer is wanneer de zwangere vrouw, die wegens haar toestand in een noodsituatie verkeert, een geneesheer verzoekt haar zwangerschap af te breken volgens de voorwaarden en in de omstandigheden omschreven in het nieuwe artikel 350, tweede lid, 1° tot 6°, van het Strafwetboek.

3.B.3. De individuele verzoekers die van het vereiste belang doen blijken, zijn van oordeel dat de onmiddellijke uitvoering van de bestreden wet hun een onmogelijk te herstellen ernstig nadeel zal berokkenen.

Om tot de schorsing te kunnen besluiten is meer bepaald vereist dat de regel waarvan een individuele verzoeker de schorsing vraagt hem rechtstreeks een ernstig nadeel berokkent of kan berokkenen indien die regel niet wordt geschorst. De wet bepaalt dat een moeilijk te herstellen ernstig nadeel door het Hof als zodanig slechts kan worden erkend, wanneer het verzoekschrift een uiteenzetting bevat van concrete feiten van die aard dat een dergelijk nadeel eruit kan blijken.

De verzoekers voeren geen enkel concreet feit aan waaruit blijkt dat aan deze vereisten is voldaan.

3.B.4. Wat de v.z.w "Pro Vita - Gezin en Leven" betreft, blijkt - bij ontstentenis van een uiteenzetting van concrete feiten die op die vereniging betrekking hebben - dat het door de wet vereiste moeilijk te herstellen ernstig

nadeel niet kan gelegen zijn in het feit dat een vereniging een moreel nadeel ondergaat ingevolge het uitvoerdigen van een wet waarvan sommige aspecten strijdig zijn met de beginselen die in haar maatschappelijk doel zijn ingeschreven.

3.B.5. Het blijkt niet dat de onmiddellijke uitvoering van de wet voor enige partij een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kan berokkenen in de zin van de bijzondere wet van 6 januari 1989. Derhalve dient niet te worden nagegaan of de ter ondersteuning van de vorderingen aangevoerde middelen ernstig zijn.

Om deze redenen,

Het Hof

verwerpt de vorderingen tot schorsing.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 24 oktober 1990.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

J. Delva